

PREDMET *SEJDOVIĆ protiv ITALIJE*
(Predstavka br. 56581/00)

PRESUDA

Strazbur 1. mart 2006. godine

Ova presuda je konačna ali može biti predmet redakcijskih izmena.

U predmetu Sejdović protiv Italije,

Evropski sud za ljudska prava, zasedajući u Velikom veću koje čine:

g. L. VILDHABER (*WILDHABER*), *Predsednik*,

g. C. L. ROZAKIS,

g. J.-P. KOSTA (*COSTA*),

Ser NIKOLAS BRACA (*NICOLAS BRATZA*),

g. B. M. ZUPANČIČ,

g. L. LUKAIDES (*LOUCAIDES*),

g. C. BIRSAN (*BÎRSAN*),

g. V. BUTKEVIČ (*BUTKEVYCH*),

g. V. ZAGREBELSKI (*ZAGREBELSKY*),

gđa A. MULARONI,

g. S. PAVLOVSKI (*PAVLOVSCHI*),

g. L. GARLICKI,

gđa E. FIRA-SANDSTROM (*FURA-SANDSTRÖM*),

gđa R. DŽEGER (*JAEGER*),

g. E. MAJER (*MYJER*),

g. S. E. JEBENS,

gđa D. JOČIENE (*JOČIENĚ*), *sudije*,

i g. T. L. ERLI (*EARLY*), *zamenik sekretara Velikog veća*,

nakon većanja bez prisustva javnosti, 12. oktobra 2005. i 8. februara 2006.
godine,

izriče sledeću presudu, koja je usvojena poslednjeg pomenutog datuma:

POSTUPAK

1. Ovaj predmet formiran je na osnovu predstavke (br. 56581/00) protiv Republike Italije koju je Sudu na osnovu člana 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija) podneo državljanin tadašnje Savezne Republike Jugoslavije, g. Ismet Sejdović (u daljem tekstu: podnosilac predstavke), 22. marta 2000.

2. Podnosioca predstavke zastupao je g. B. Bartoldi (*Bartholdy*), advokat iz Vesterštedea (*Westerstede*), Nemačka. Italijansku vladu (u daljem tekstu: Država) zastupali su njen zastupnik, g. I. M. Bragulja (*Braguglia*) i kozastupnik, g. F. Kri-zafuli (*Crisafulli*).

3. Podnosilac predstavke žalio se, naročito, na to da je osuđen *in absentia* te da nije imao priliku da iznese svoju odbranu pred italijanskim sudovima su-protno članu 6 Konvencije.

4. Predstavka je dodeljena Prvom odeljenju Suda (pravilo 52, st. 1 Po-slovnika Suda). Veće tog odeljenja, koje su činili g. C. L. Rozakis, *predsednik*, g. P. Lorenzen (*Lorenzen*), g. G. Bonelo (*Bonello*), gđa N. Vajić, gđa S. Botučarova (*Botoucharova*), g. V. Zagrebelski (*Zagrebelsky*), gđa E. Štajner (*Steiner*), *sudije*, i g. S. Nilsen (*Nilsen*), tadašnji *zamenik sekretara Odeljenja*, proglasilo je 11. sep-tembra 2003. predstavku delimično prihvatljivom.

5. Veće istog odeljenja, koje su činili g. C. L. Rozakis, *predsednik*, g. P. Lo-rencen, g. G. Bonelo, g. A. Kovler, g. V. Zagrebelski, gđa E. Štajner, g. K. Had-žijev (*Hajiyev*), *sudije*, i g. S. Nilsen, *sekretar Odeljenja*, donelo je presudu 10. novembra 2004. kojom je jednoglasno zauzet stav da je došlo do povrede člana 6 Konvencije. Veće je takođe smatralo da činjenica da je Sud utvrdio povredu sama po sebi predstavlja dovoljnu i pravičnu naknadu za nematerijalnu štetu koju je pretrpeo podnosilac predstavke, da povreda potiče od sistemskog problema koji postoji u vezi s lošim funkcionisanjem domaćeg zakonodavstva i prakse, kao i da tužena Država treba da, putem odgovarajućih mera, obezbedi da lica koja su osuđena *in absentia* imaju pravo na novo odlučivanje o meritumu optužbe koja postoji protiv njih od strane suda koji ih je saslušao u skladu sa zahtevima iz člana 6 Konvencije.

6. Država je 9. februara 2005. zatražila, u skladu sa članom 43 Konvencije i pravilom 73, da predmet bude upućen Velikom veću. Kolegijum Velikog veća prihvatio je taj zahtev 30. marta 2005.

7. Sastav Velikog veća utvrđen je u skladu s odredbama člana 27, stavovi 2 i 3 Konvencije i pravila 24.

8. Država je dostavila svoj podnesak, dok podnosilac predstavke to nije učinio, pozivajući se na zapažanja koja je izneo tokom postupka koji se vodio

pred većem. Osim toga, od Vlade Slovačke, koja je dobila dozvolu predsednika da interveniše pismenim putem, primljeni su komentari treće strane (čl. 36, st. 2 Konvencije i pravilo 44 st. 2).

9. Javna rasprava je održana u zgradi Suda u Strazburu, 12. oktobra 2005. (pravilo 59 st. 3).

Pred Sudom su se pojavili:

(a) *u ime Države*

g. F. Krizafuli, *magistrato*,

kozastupnik;

Ministarstvo spoljnih poslova,

(b) *u ime podnosioca predstavke*

g. B. Bartoldi,

gđa U. Viner (*Wiener*),

advokat,

savetnik.

Sud je saslušao njihovo obraćanje, kao i njihove odgovore na pitanja koja je postavilo nekoliko članova Suda.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

10. Podnosilac predstavke rođen je 1972. godine i živi u Hamburgu (Nemačka).

11. Izvesni g. S. 8. septembra 1992. ranjen je, sa smrtnim posledicama, pučnjem koji je ispaljen na putujuću čergu (*campo nomadi*) u Rimu. Prve izjave koje je policija uzela od svedoka ukazivale su da je za ubistvo odgovoran podnosilac predstavke.

12. Istražni sudija u Rimu naložio je 15. oktobra 1992. da se podnosilac predstavke zadrži u pritvoru do suđenja. Međutim, nalog nije mogao biti sproveden pošto se podnosiocu predstavke nije moglo ući u trag. Zbog toga su italijanske vlasti smatrale da je on namerno želeo da izbegne pravdu i 14. novembra 1992. proglasili su ga za „lice u bekstvu“ (*latitante*). Podnosilac predstavke identifikovan je kao Cloce (ili Kroce) Sejđović (ili Sajđović), verovatno rođen u Titogradu 5. avgusta 1972, sin Jusufa Sejđovića (ili Sajđovića) i brat Zaima (ili Zaina) Sejđovića (ili Sajđovića).

13. Pošto italijanske vlasti nisu uspele da stupe u kontakt s podnosiocem predstavke kako bi ga pozvali da izabere svog pravnog zastupnika, dodeljen mu

je advokat, koji je obavešten da su njegov klijent i četiri druga lica upućeni na suđenje određenog dana u Porotničkom sudu u Rimu.

14. Advokat je učestvovao na suđenju, dok je podnosilac predstavke bio odsutan.

15. U presudi od 2. jula 1996, čiji je tekst deponovan u pisarnici 30. septembra 1996, Porotnički sud u Rimu osudio je podnosioca predstavke za ubistvo i protivzakonito nošenje oružja i izrekao mu kaznu zatvora od dvadeset jedne godine i osam meseci. Jednom od lica koje je bilo optuženo zajedno s podnosiocem predstavke izrečena je, za ista krivična dela, kazna od petnaest godina i osam meseci zatvora, dok su ostala tri lica oslobođena optužbi.

16. Advokat podnosioca predstavke obavešten je da je presuda Porotničkog suda deponovana u pisarnici. On nije uložio žalbu. Shodno tome, osuđujuća presuda protiv podnosioca predstavke postala je pravosnažna 22. januara 1997.

17. Nemačka policija je 22. septembra 1999. uhapsila podnosioca predstavke u Hamburgu na osnovu naloga za hapšenje koji je izdalo javno tužilaštvo u Rimu. Ministar pravde Italije je 30. septembra 1999. zatražio izručenje podnosioca predstavke. Dodao je da će podnosilac predstavke, kada bude izručen Italiji, imati pravo da podnese molbu na osnovu člana 175 Zakonika o krivičnom postupku (u daljem tekstu: ZKP) da mu se dozvoli žalba na presudu Porotničkog Suda u Rimu van propisanog roka.

18. Na zahtev nemačkih vlasti, javno tužilaštvo u Rimu navelo je da se iz dokaza ne vidi da je podnosilac predstavke bio službeno obavešten o optužbama protiv njega. Javno tužilaštvo nije moglo da kaže da li je podnosilac predstavke stupio u kontakt s advokatom koji mu je dodeljen da ga zastupa. U svakom slučaju, zastupnik je prisustvovao suđenju i imao je aktivnu ulogu u vođenju odbrane svog klijenta, pozvavši veliki broj svedoka. Osim toga, Porotnički sud u Rimu jasno je utvrdio krivicu podnosioca predstavke, kojeg su brojni svedoci identifikovali kao ubicu g. S. Po mišljenju javnog tužilaštva, podnosilac predstavke je pobjegao odmah nakon smrti g. S. upravo zato da bi izbegao hapšenje i suđenje. Konačno, javno tužilaštvo je konstatovalo: „Lice koje treba da bude izručeno može da traži dozvolu da uloži žalbu na presudu. Međutim, da bi sud odobrio preispitivanje predmeta potrebno je dokazati da je optuženi pogrešno bio smatran za ‘lice u bekstvu’. Ukratko, novo suđenje, čak i u žalbenom postupku (tokom kojeg se mogu podneti novi dokazi), ne odobrava se automatski.“

19. Nemačke vlasti su 6. decembra 1999. odbile zahtev Italije za izručenje na osnovu toga što domaće zakonodavstvo zemlje koja traži izručenje ne garantuje s dovoljno izvesnosti da podnosilac predstavke ima mogućnost za ponavljanje postupka.

20. U međuvremenu, podnosilac predstavke je pušten 22. novembra 1999. On nije nikada u Italiji uložio prigovor na izvršenje (*incidente d'esecuzione*) niti molbu da mu se u Italiji dozvoli žalba van propisanog roka (vidi dole „Relevantno domaće pravo i praksa“).

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

21. Valjanost osuđujuće presude može se pobijati prigovorom na izvršenje na osnovu člana 670, stav 1 ZKP, čiji relevantni delovi predviđaju:

„Ako sudija koji nadgleda izvršenje utvrdi da je presuda nevažeća ili da nije postala izvršna, [nakon] što je u meritumu [*nel merito*] procenio da li se poštuju važeće garantije koje ima osuđeni koji se smatra nedostupnim, ... on će obustaviti izvršenje presude i naložiće, tamo gde je to neophodno, da to lice bude pušteno, a nedostaci u uručanju pismena ispravljani. U takvim slučajevima, rok za žalbu počinje da teče ponovo.“

22. Član 175 ZKP u stavovima 2 i 3 predviđa mogućnost podnošenja molbe da se dozvoli žalba van propisanog roka. U vreme kada je podnosilac predstavke uhapšen, relevantni delovi te odredbe glasili su:

„U slučaju osude *in absentia* ..., okrivljeni može tražiti ponavljanje roka koji je ostavljen za žalbu na presudu ako može da dokaže da nije imao stvarno saznanje [*effettiva conoscenza*] [o njoj] ... [i] pod uslovom da njegov advokat nije već uložio žalbu i da nije postojao nemar s njegove strane ili, u slučaju da je osuđujuća presuda doneta *in absentia* uručena... njegovom advokatu..., da nije namerno odbio da se upozna s procesnim formalnostima.

Zahtev za ponavljanje roka za žalbu mora biti podnet u roku od deset dana od dana ... kada je optuženi saznao [za presudu], u protivnom biće proglašen neprihvatljivim.“

23. Kada je zatraženo tumačenje ove odredbe, Kasacioni sud je zauzeo stajalište da se odbijanje molbe da se dozvoli žalba van propisanog roka ne može opravdati pukim nemarom ili odsustvom interesovanja na strani okrivljenog, već naprotiv, da mora da postoji „namerno ponašanje osmišljeno da bi se izbeglo upoznavanje s procesnim formalnostima“ (vidi presudu Prvog odeljenja od 6. marta 2000. (br. 1671) u predmetu *Collini* i presudu Kasacionog suda br. 5808/1999). Preciznije rečeno, ako je presuda uručena optuženom lično, tada on mora da dokaže da nije znao za presudu i da nije postojao nemar s njegove ili njene strane; međutim, ako je presuda uručena advokatu okrivljenog koji je odsutan, na sudu je da utvrdi da li je okrivljeni namerno izbegavao da se upozna s odgovarajućim formalnim zahtevima (vidi presudu Drugog odeljenja od 29. januara 2003. (br. 18107) u predmetu *Bylyshi*, gde je Kasacioni sud ukinuo nalog

u kojem je Apelacioni sud u Đenovi (*Genoa*) zauzeo stav da je nemar samo posledica želje da se ne prime informacije, čime se nemarno ponašanje tretira kao namerno, ne navodeći bilo kakve argumente u prilog takvom stavu).

24. U presudi od 25. novembra 2004. (br. 48738) u predmetu *Soldati*, Kasacioni sud (Prvo odeljenje) primetio je da se dozvola za podnošenje žalbe van propisanog roka može dati pod dva uslova: ako optuženi nije imao nikakvo znanje o tome da se vodi postupak i ako nije namerno izbegao da se upozna s procesnim formalnostima. Na osuđenom je da dokaže da ispunjava prvi uslov, dok teret dokazivanja u pogledu drugog uslova leži na „predstavniku tužilaštva ili na sudu“. Shodno tome, nedostatak dokaza u vezi s drugim uslovom može samo da ide u prilog okrivljenom. Kasacioni sud je shodno tome zauzeo stav da pre nego što okrivljenog proglaše za „lice u bekstvu“, nadležni organi ne samo da treba da ih traže na način koji odgovara okolnostima slučaja već treba da utvrde da li je okrivljeni namerno izbegao da se povinuje nekoj meri koju je odredio sud, kao što je mera koja podrazumeva lišavanje slobode (vidi presudu Prvog odeljenja od 23. februara 2005. (br. 6987) u predmetu *Flordelis i Pagnanelli*).

25. Parlament je 22. aprila 2005. usvojio Zakon br. 60/2005, kojim je Uredba br. 17 od 21. februara 2005. postala zakon. Zakon br. 60/2005 objavljen je u Službenom listu (*Gazzetta ufficiale*) br. 94 od 23. aprila 2005. Stupio je na snagu sledećeg dana.

26. Zakonom br. 60/2005 izmenjen je i dopunjen član 175 ZKP. Nova verzija stava 2 glasi:

„U slučaju osuđujuće presude donete *in absentia* ... rok za žalbu na presudu ponavlja se, na osnovu molbe okrivljenog, osim ako je imao stvarno saznanje [*effettiva conoscenza*] o postupku koji se vodi [protiv njega] ili o presudi [*provvedimento*] i ako je namerno odbio da se pojavi pred sudom ili da uloži žalbu na presudu. Sudski organi će izvršiti sve neophodne provere u tom smislu.“

27. Zakonom br. 60/2005 dodat je i stav 2 *bis* u član 175 ZKP, koji glasi:

„Molba iz gore navedenog stava 2 mora biti podneta u roku od trideset dana od dana kada okrivljeni dobije stvarno saznanje o presudi, u protivnom se proglašava neprihvatljivom. U slučaju izručenja iz druge zemlje, rok za podnošenje takve molbe počinje da teče od trenutka predaje okrivljenog [italijanskim vlastima] ...“

III. PREPORUKA R(2000)2 KOMITETA MINISTARA

28. U Preporuci R(2000)2 o preispitivanju ili ponavljanju izvesnih postupaka pred domaćim sudovima po donošenju presuda od strane Evropskog suda za ljudska prava, Komitet ministara Saveta Evrope podstakao je strane ugovorni-

ce „da ispitaju svoje unutrašnje pravne sisteme kako bi se obezbedilo postojanje adekvatnih mogućnosti za preispitivanje predmeta, uključujući i ponavljanje postupka, u slučajevima gde je Sud utvrdio da postoji povreda Konvencije, a naročito kada: (i) oštećeni i dalje trpi veoma ozbiljne negativne posledice zbog ishoda dotične domaće odluke, a koje nisu na adekvatan način otklonjene putem pravične naknade i koje se ne mogu ispraviti izuzev putem preispitivanja ili ponavljanja postupka i kada (ii) presuda Suda navodi na zaključak (a) da je pobijana domaća odluka po svojoj suštini suprotna Konvenciji ili (b) da je utvrđena povreda zasnovana na greškama ili nedostacima u postupku koji su toliko teški da dovode u ozbiljnu sumnju ishod postupka pred domaćim sudovima povodom kojeg se ulaže žalba“.

PRAVO

I. PRETHODNI PRIGOVOR DRŽAVE

29. Prigovor Države odnosi se, pre svega, na to da domaći pravni lekovi nisu iscrpeni pošto podnosilac predstavke nije iskoristio pravne lekove predviđene članovima 175 i 670 ZKP.

A. Odluka veća

30. U svojoj odluci o prihvatljivosti predstavke od 11. septembra 2003, veće je odbacilo prigovor Države da podnosilac predstavke nije iskoristio pravni lek iz člana 175 ZKP, smatrajući da bi u konkretnim okolnostima ovog predmeta, izgledi za uspeh molbe da se dozvoli žalba van propisanog roka bili mali i da postoje objektivne prepreke da podnosilac predstavke iskoristi taj pravni lek.

B. Podnesci stranaka

1. Država

31. Država je navela da prema italijanskom pravu, licima koja su osuđena *in absentia* stoje na raspolaganju dva pravna leka. Prvo, mogu da ulože prigovor na izvršenje u skladu sa članom 670 ZKP radi pobijanja postojanja ili važenja presude. Ovaj pravni lek ne zastareva; međutim, obavezno mora postojati neka nepravilnost u postupku zbog koje bi se presuda mogla poništiti. Takva nepravilnost bi mogla da se odnosi, naročito, na povredu pravila o uručenju pismena, ili još preciznije, na nepoštovanje garantija koje se daju okrivljenima za koje se smatra da su nedostupni. Ako se prigovor proglašati prihvatljivim, sud mora da obustavi izvršenje presude. Ako se prigovor usvoji, ponavlja se zakonski rok za

podnošenje žalbe na presudu. Podnosilac predstavke je mogao da iskoristi ovaj pravni lek da je pokazao da je policija bila nemarna u svojoj potrazi ili da nisu poštovane garantije koje se daju okrivljenima za koje se smatra da su nedostupni.

32. Država je dalje konstatovala da i u slučaju da prigovor na izvršenje bude odbačen, sud i dalje mora da razmatra molbu da se dozvoli žalba van propisanog roka koju lica osuđena *in absentia* imaju pravo da podnesu posebno ili zajedno s prigovorom. Ako se takva molba odobri, rok za žalbu se ponavlja, a okrivljeni ima priliku da sudu koji je nadležan za odlučivanje o činjeničnom stanju i pravnim pitanjima – lično ili preko advokata – predoči argumente kojima potkrepljuje svoj slučaj. Za razliku od prigovora na izvršenje, za molbu da se dozvoli žalba van propisanog roka nije potrebno da postoji bilo kakva formalna ili materijalna nepravilnost u postupku, naročito ne u vezi s potragom i uručenjem pismena.

33. Država je navela da je pravni lek predviđen članom 175 ZKP, koji je bio na snazi u kritičnom trenutku, bio delotvoran i pristupačan pošto je bio namenjen upravo slučajevima kada optuženi tvrde da nisu bili upoznati s tim da su osuđeni. Istina je da molba da se dozvoli žalba van propisanog roka mora da se podnese u roku od deset dana. Međutim, taj rok, koji nije svojstven samo italijanskom pravu, bio je dovoljan da omogući licima protiv kojih se vodi postupak da ostvare svoje pravo na odbranu, s obzirom da je njegov početak određen kao trenutak u kojem takva lica dobiju „stvarno saznanje o odluci“ (kako je Kasacioni sud zauzeo stav 3. jula 1990. u predmetu *Rizzo*). Osim toga, vremenski rok nije se odnosio na podnošenje žalbe kao takve, već samo na podnošenje molbe da se dozvoli žalba van propisanog roka, što je daleko manje složen proces.

34. Iako je činjenica da podnosilac predstavke nije italijanski državljanin, uz jezičke i kulturne poteškoće, mogla da oteža ispunjenje proceduralnih uslova u ostavljenom roku, ne može se očekivati da svi rokovi koji su predviđeni domaćim zakonima budu fleksibilni kako bi se prilagodili beskonačnom mnoštvu činjeničnih okolnosti u kojima se okrivljeni mogu naći.

35. Država je dalje istakla da se, u skladu s praksom Suda, ne može pretpostaviti da su okrivljeni imali nameru da izbegnu suđenje kada postoje očigledni nedostaci u naporima da budu nađeni. Okrivljeni bi takođe trebalo da imaju mogućnost da pobijaju svaku pretpostavku u tom smislu, pri čemu ih ne treba bezrazložno opstruirati ili im nametati prekomeran teret dokazivanja. Sistem koji je predviđen članom 175 ZKP ispunio je te uslove.

36. Iz gramatičke analize stava 2, člana 175 (koji je bio na snazi pre reforme iz 2005) sledi, što je potkrepljeno i sudskom praksom Kasacionog suda koju je Država predočila Sudu (vidi gore stavove 23 i 24), da su lica koja podnose molbu

da se dozvoli žalba van propisanog roka morala da dokažu samo da nisu imala stvarno saznanje o tome da su osuđena. Dokaze u prilog tome bilo je veoma jednostavno naći pošto je u većini slučajeva to proizilazilo iz konkretnog načina na koji je osuđujuća presuda uručena. Bilo je dovoljno da podnosioci molbe navedu – bez obaveze da dostave dokaze – razloge zašto nisu bili obavješteni o presudi na vreme kako bi mogli uložiti žalbu. Činjenica da su eventualno mogli biti svesni ostalih procesnih formalnosti, ili da su razlozi koje su oni naveli mogli nastati zbog nedostatka revnosti s njihove strane, nije značila da je molbu trebalo odbaciti. Zaista, rok za žalbu mogao je da se ponovi čak i kada svojom krivicom nisu bili upoznati s tim da postoji presuda. U takvim slučajevima dozvola za podnošenje žalbe van propisanog roka nije davana samo ukoliko je njihov zastupnik već podneo žalbu (izuzetak koji nije relevantan za ovaj predmet).

37. Odgovarajući na navode osuđenog, organi tužilaštva morali su da dostave dokaze (radi njihove ocene od strane sudova) da je lice bilo u bekstvu i da je stoga svesno i namerno izbeglo uručenje odgovarajućih pismena. Drugim rečima, da bi molba da se dozvoli žalba van propisanog roka bila odbijena, morali su da pokažu da, ukoliko je presuda uručena advokatu okrivljenog, neznanje okrivljenog nije bilo samo rezultat nemara već i namere. Da bi dokazalo namernu grešku na strani okrivljenog, tužilaštvo nije moglo da se osloni samo na pretpostavke.

2. Podnosilac predstavke

38. Podnosilac predstavke osporio je argumente Države. Naveo je da nije dobio nikakvu priliku za ponavljanje postupka i da nije bio obavješten o postojanju domaćeg pravnog leka. Takođe nije bio upoznat s tim da je smatran za „lice u bekstvu“ niti da se protiv njega vodi krivični postupak.

39. Podnosilac predstavke je naveo da nikada nije dobio nikakvo saznanje o presudi Porotničkog suda u Rimu. Presuda mu nikada nije bila uručena, pošto je u vreme hapšenja u Nemačkoj bio samo lice protiv kojeg je izdat međunarodni nalog za hapšenje u kojem je naznačeno da je osuđen na dvadeset jednu godinu i osam meseci zatvora. Bilo mu je, osim toga, nemoguće da dokaže da nije bio upoznat sa činjenicama iz predmeta ili da se protiv njega vodi postupak.

C. Ocena Suda

40. Sud primećuje da se prigovor Države da nisu iscrpeni domaći pravni lekovi zasniva na dva elementa, naime na propustu podnosioca predstavke da iskoristi pravne lekove predviđene članovima 670 i 175 ZKP.

41. U meri u kojoj je Država citirala prvu od ovih odredaba, Sud ponavlja da na osnovu pravila 55 Poslovnika Suda, svaki prigovor na prihvatljivost mora da stavi ugovorna strana protiv koje je podneta predstavka u svojoj pismenoj ili

usmenoj napomeni o prihvatljivosti predstavke (vidi predmet *K. and T. v. Finland* [GC], br. 25702/94, st. 145, CEDH 2001-VII, i predmet *N. C. v. Italy* [GC], br. 24952/94, st. 44, ECHR 2002-X). Međutim, u svojim pismenim zapažanjima o prihvatljivosti predstavke Država nije navela da je podnosilac predstavke mogao da iskoristi pravni lek iz člana 670 ZKP. Štaviše, Sud ne može da razluči bilo kakve izuzetne okolnosti koje bi mogle da oslobode Državu obaveze da svoj prethodni prigovor uloži pre nego što je veće donelo odluku o prihvatljivosti predstavke 11. septembra 2003. (vidi *Prokopovich v. Russia*, br. 58255/00, st. 29, 18. novembar 2004).

42. Shodno tome, Državi je onemogućeno da u ovoj fazi postupka podnese prethodni prigovor zbog propusta da se iskoristi unutrašnji pravni lek iz člana 670 ZKP (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Bracci v. Italy*, br. 36822/02, st. 35–37, 13. oktobar 2005). Iz toga sledi da se prethodni prigovor Države mora odbaciti u delu koji se odnosi na propust da se uloži prigovor na izvršenje.

43. Što se tiče pravnog leka koji je predviđen članom 175 ZKP, Sud ponavlja da je svrha pravila da se moraju iskoristiti svi unutrašnji pravni lekovi u tome da se stranama ugovornicama pruži prilika da spreče ili isprave povrede koje se izjavljuju protiv njih pre nego što se ove optužbe podnesu Sudu (vidi, među mnogim drugim izvorima, predmet *Selmouni v. France* [GC], br. 25803/94, st. 74, ECHR 1999-V, i predmet *Remli v. France*, 23. april 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-II, str. 571, st. 33). Ovo pravilo zasnovano je na pretpostavci, koja se ogleda u članu 13 Konvencije – s kojim je blisko povezana – da postoji delotvoran pravni lek u pogledu navodne povrede u domaćem sistemu (vidi predmet *Kudła v. Poland* [GC], br. 30210/96, st. 152, ECHR 2000-XI). Važan aspekt ovog načela tako postaje činjenica da mehanizam zaštite koji se uspostavlja Konvencijom dopunjava nacionalne sisteme kojima se štite ljudska prava (vidi predmet *Akdivar and Others v. Turkey*, presuda od 16. septembra 1996, *Reports* 1996-IV, str. 1210, st. 65).

44. U kontekstu mehanizma za zaštitu ljudskih prava, pravilo da se moraju iskoristiti svi unutrašnji pravni lekovi mora se primenjivati uz izvestan stepen fleksibilnosti i bez preteranog formalizma. Istovremeno, potrebno je u načelu da žalbe koje se nameravaju naknadno podneti na međunarodnom nivou budu prethodno iznete pred tim istim sudovima, barem po sadržini i u skladu s formalnim zahtevima i rokovima koji su predviđeni unutrašnjim pravom (vidi, među mnogim drugim izvorima, predmet *Azinas v. Cyprus* [GC], br. 56679/00, st. 38, ECHR 2004-III i predmet *Fressoz and Roire v. France* [GC], br. 29183/95, st. 37, ECHR 1999-I).

45. Međutim, obaveza iz člana 35 leži samo u tome da podnosilac predstavke treba da ima normalan pristup pravnim lekovima koji će verovatno biti

delotvorni, adekvatni i pristupačni (vidi predmet *Sofri and Others v. Italy* (dec.), br. 37235/97, ECHR 2003-VIII). Naročito, jedini pravni lekovi koji se prema Konvenciji moraju iscrpsti su oni koji se odnose na navodne povrede, a da su pritom raspoloživi i dovoljni. Postojanje takvih pravnih lekova mora biti dovoljno izvesno ne samo u teoriji već i u praksi, dok im u suprotnom nedostaju potrebna pristupačnost i delotvornost (vidi predmet *Dalia v. France*, presuda od 19. februara 1998, *Reports* 1998-I, str. 87–88, st. 38). Osim toga, prema „opšte-prihvaćenim pravilima međunarodnog prava“, mogu postojati posebne okolnosti koje oslobađaju podnosioca predstavke obaveze da iscrpi unutrašnje pravne lekove koji mu stoje na raspolaganju (vidi predmet *Aksoy v. Turkey*, presuda od 18. decembra 1996, *Reports* 1996-VI, str. 2276, st. 52). Međutim, postojanje puke sumnje u izglede za uspeh određenog pravnog leka koji nije očigledno uzaludan ne predstavlja valjan razlog za propust da se iskoriste unutrašnji pravni lekovi (vidi predmet *Sardinas Albov. Italy* (dec.), br. 56271/00, ECHR 2004-I, i predmet *Brusco v. Italy* (dec.), br. 69789/01, ECHR 2001-IX).

46. Konačno, član 35 stav 1 Konvencije predviđa raspoređivanje tereta dokazivanja. Obaveza je Države koja tvrdi da pravni lekovi nisu iscrpljeni da uveri Sud da je pravni lek bio delotvoran i na raspolaganju u teoriji i u praksi u odgovarajućem trenutku, tj. da je bio pristupačan, da je mogao da obezbedi pravno zadovoljenje u pogledu pritužbi podnosioca predstavke i da je imao osnovane izglede na uspeh (vidi predmet *Akdivar and Others*, gore naveden, str. 1211, st. 68).

47. Što se tiče ovog predmeta, Sud primećuje da ako je molba na osnovu člana 175 ZKP da se dozvoli žalba van propisanog roka usvojena, rok za žalbu se ponavlja, tako da se licima koja su u prvom stepenu osuđena *in absentia* daje mogućnost da potkrepe osnove svoje žalbe u svetlu obrazloženja presude koja je doneta protiv njih, kao i da tokom žalbenog postupka iznesu činjenične i pravne argumente koje smatraju neophodnim za svoju odbranu. Međutim, u konkretnim okolnostima ovog predmeta, u kojem je presuda koja je doneta *in absentia* uručena zvanično postavljenom advokatu podnosioca predstavke, takva molba mogla je biti usvojena samo ako su bila ispunjena dva uslova: ako je osuđeni mogao da dokaže da nije imao stvarno saznanje o postojanju presude i ako nije namerno odbio da se upozna s procesnim formalnostima.

48. Mada je podnosilac predstavke mogao da dokaže da ispunjava prvi od ova dva uslova jednostavno zato što osuđujuća presuda nije bila uručena njemu lično pre dana pravosnažnosti, situacija u pogledu drugog uslova je drugačija. Podnosilac predstavke je postao nedostupan odmah posle ubistva g. S., do kojeg je došlo u prisustvu očevidaca koji su ga optužili da je odgovoran za to ubistvo, što je moglo da navede italijanske vlasti na zaključak da je namerno pokušao da izbegne suđenje.

49. Država je pokušala da pokaže pred Sudom, na osnovu gramatičke analize teksta člana 175, stav 2 ZKP koji je bio na snazi u vreme kada je podnosilac predstavke uhapšen, da teret dokazivanja u vezi s drugim uslovom ne leži na osuđenom. Država je tvrdila da, naprotiv, tužilaštvo treba da obezbedi dokaz, ako postoji, iz kojeg se može zaključiti da je optuženi svojevolejno odbio da se upozna s optužbama i presudom. Međutim, čini se da napomena javnog tužilaštva u Rimu opovrgava takvo tumačenje, a ona glasi: „da bi sud odobrio preispitivanje predmeta potrebno je dokazati da je optuženi pogrešno bio smatran za 'lice u bekstvu'“ (vidi stav 18 gore).

50. Država je, istina, dostavila Velikom veću domaću sudsku praksu kojom se njeno tumačenje potvrđuje. Međutim, treba napomenuti da se samo u presudi Prvog odeljenja Kasacionog suda u predmetu *Soldati* eksplicitno navodi na koji način treba da bude raspoređen teret dokazivanja u situaciji koja je slična onoj u kojoj se nalazi podnosilac predstavke. Ta presuda, u kojoj se ne navodi nijedan precedent u vezi s ovim pitanjem, nije bila doneta sve do 25. novembra 2004, odnosno više od pet godina nakon što je podnosilac predstavke uhapšen u Nemačkoj (vidi gore stavove 17 i 24). Stoga može biti nedoumice u pogledu toga koje pravilo bi se primenjivalo u trenutku kada je, kako je izneto, podnosilac predstavke trebalo da iskoristi pravni lek predviđen članom 175 ZKP.

51. Sud smatra da neizvesnost u pogledu raspoređivanja tereta dokazivanja u slučaju drugog uslova predstavlja faktor koji treba uzeti u obzir prilikom ocene delotvornosti pravnog leka na koji se Država pozivala. U ovom predmetu, Sud nije uveren, što je posledica navedene neizvesnosti u vezi s teretom dokazivanja, da podnosilac predstavke ne bi naišao na ozbiljne teškoće da pruži ubedljiva objašnjenja, kada bi to od njega zatražio sud ili kada bi ga na to pozvalo tužilaštvo, zašto je, ubrzo nakon ubistva g. S. otišao od kuće ne ostavivši adresu za kontakt i oputovao u Nemačku.

52. Iz ovoga sledi da bi u konkretnim okolnostima ovog predmeta molba da se dozvoli žalba van propisanog roka imala malo izgleda da uspe.

53. Sud smatra svrsishodnim da pored toga ispita da li je dotični pravni lek bio u praksi pristupačan podnosiocu predstavke. S tim u vezi Sud konstatuje da je podnosilac predstavke uhapšen u Nemačkoj 22. septembra 1999, nešto malo više od sedam godina posle ubistva g. S. (vidi gore stavove 11 i 17). Sud nalazi da je razumno smatrati da je podnosilac predstavke, tokom pritvora u očekivanju izručenja, bio obavešten o razlozima za lišavanje slobode, i naročito o osuđujućoj presudi koja je protiv njega doneta u Italiji. Pored toga, 22. marta 2000, šest meseci posle hapšenja, podnosilac predstavke je preko svog advokata podneo predstavku Sudu u Strazburu, u kojoj se žalio da je osuđen *in absentia*. Njegov advokat je predočio Sudu izvode iz presude Porotničkog suda u Rimu od 2. jula 1996.

54. Iz ovoga sledi da se moglo smatrati da je podnosilac predstavke stekao „stvarno saznanje o presudi“ ubrzo posle hapšenja u Nemačkoj, kao i da je od tog trenutka, u skladu sa stavom 3 člana 175 ZKP, imao samo deset dana da podnese molbu da se dozvoli žalba van propisanog roka. Ne postoje dokazi koji ukazuju na to da je on bio obavešten o mogućnosti da se ponovi rok za žalbu na osuđujuću presudu, koja je postala pravosnažna, niti o kratkom vremenskom periodu koji ima na raspolaganju da primeni takav pravni lek. Sud ne bi trebalo da prenebregne ni teškoće na koje bi pritvoreno lice u stranoj zemlji verovatno naišlo pri pokušaju da brzo stupi u kontakt s advokatom koji poznaje italijansko pravo kako bi se raspitao o zakonskom postupku za odobravanje ponavljanja postupka, dok istovremeno svom advokatu daje precizan pregled činjenica i detaljne instrukcije.

55. U konačnoj analizi, Sud smatra da bi u ovom predmetu pravni lek na koji se Država poziva sigurno bio neuspešan i da su postojale objektivne prepreke da ga podnosilac predstavke iskoristi. Sud stoga nalazi da su postojale posebne okolnosti koje podnosioca predstavke oslobađaju obaveze da iskoristi pravni lek koji je predviđen u članu 175, stav 2 ZKP.

56. Iz ovoga sledi da se isto tako mora odbaciti i drugi deo prethodnog prigovora Države, koji se tiče nepodnošenja molbe da se dozvoli žalba van propisanog roka.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 6 KONVENCIJE

57. Podnosilac predstavke žalio se da je osuđen *in absentia* bez mogućnosti da iznese svoju odbranu pred italijanskim sudovima. Pozvao se na član 6 Konvencije, čije relevantni delovi predviđaju:

„1. Svako, tokom odlučivanja o ... krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu ... raspravu ... pred ... sudom ...

2. Svako ko je optužen za krivično delo mora se smatrati nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.

3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:

(a) da bez odlaganja, podrobno i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima optužbe protiv njega;

(b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane;

(c) da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, besplatno dobije branioca po službenoj dužnosti kada interesi pravde to zahtevaju;

(d) da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega;

(e) da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.“

A. Presuda veća

58. Veće je utvrdilo povredu člana 6 Konvencije. Sud je smatrao da se ne može reći da se podnosilac predstavke, koji nikada nije zvanično obavešten o postupku koji se vodi protiv njega, nedvosmisleno odrekao prava da se pojavi na svom suđenju. Osim toga, unutrašnje zakonodavstvo mu nije pružilo s dovoljno izvesnosti mogućnost da se pojavi na novom suđenju. Ta mogućnost zavisila je od podnošenja dokaza od strane organa tužilaštva ili osuđenog u vezi s okolnostima u kojima je bio proglašen za lice u bekstvu, i nije ispunjavala uslove iz člana 6 Konvencije.

B. Podnesci stranaka

1. Država

59. Država je primetila da je Sud našao povredu člana 6 Konvencije u predmetima gde je nepojavljivanje okrivljenog na suđenju bilo regulisano prethodnim Zakonikom o krivičnom postupku (naveli su predmete *Colozza v. Italy*, presuda od 12. februara 1985, Serija A br. 89; *T. v. Italy*, presuda od 12. oktobra 1992, Serija A br. 245-C; i *F.C.B. v. Italy*, presuda od 28. avgusta 1991, Serija A br. 208-B). Nova pravila postupka koja su naknadno uvedena, kao i posebne okolnosti predmeta g. Sejdovića, kako su tvrdili, odvajali su ga od onih predmeta u kojima je bilo razloga da se sumnja da su podnosioci predstavke namerno hteli da izbegnu pravdu ili da su imali mogućnost da učestvuju u suđenju ili onih u kojima je bilo osnova da se smatra da su nadležni organi bili nemarni prilikom utvrđivanja gde se optuženi nalazi.

60. Prema prethodnom sistemu, okrivljeni koji je bio nedostupan smatrao se za lice u bekstvu, te ako je obaveštenje bilo uručeno u propisnoj formi nije postojala mogućnost za žalbu van propisanog roka. Međutim, prema sistemu koji je uveden novim ZKP-om, nadležni organi moraju da sprovedu temeljnu potragu za optuženim u svakoj fazi postupka, a rok za izjavljivanje žalbe može da se ponovi čak i kada nije bilo nikakvih nepravilnosti prilikom obaveštavanja.

61. U ovom predmetu, obaveštenje o procesnim formalnostima uručeno je advokatu podnosioca predstavke jer se smatralo da je podnosilac predstavke „lice u bekstvu“ (*latitante*). Pre nego što su ga proglasili za takvog, nadležni organi su ga tražili u putujućim čergama gde se mislilo da živi.

62. Prema podnesku Države, konkretne okolnosti ovog predmeta pokazale su da je podnosilac predstavke namerno pokušao da izbegne suđenje. U prilog

tom zaključku ide veći broj faktora: podnosilac predstavke bio je u delikatnom položaju i očigledno je bilo u njegovom interesu da se ne pojavi na suđenju; nije ponudio nijedan uverljiv razlog zašto se, odmah posle ubistva za koje je bio odgovoran prema rečima očevidaca, iznenada preselio sa svog uobičajenog mesta stanovanja ne ostavivši neku adresu niti najmanji trag o tome gde se nalazi; a pre hapšenja od strane nemačke policije, nikada nije sam istupio i nikada nije tražio ponavljanje postupka.

63. Iz presude u predmetu *Medenica v. Switzerland* (br. 20491/92, ECHR 2001-VI) proizilazi da namera da se izbegne suđenje ukida pravo lica osuđenog *in absentia* na novo suđenje na osnovu Konvencije. S tim u vezi, Država je istakla da je Sud potvrdio stanovište švajcarskih vlasti da je suđenje *in absentia* g. Medenici bilo zakonito, te da ponavljanje postupka nije bilo potrebno jer je on sam bio kriv za sprečenost da se pojavi, a nije pružio nijedno valjano opravdanje za svoj izostanak. Osim toga, pretpostavka da je okrivljeni pokušao da izbegne pravdu nije neoboriva. Osuđena lica uvek mogu da pruže objašnjenja tvrdeći da ni u jednom trenutku nisu bila svesna postupka i da shodno tome nisu imala nameru da uteknu, ili pozivajući se na opravdanu sprečenost. U takvim slučajevima, na tužilaštvu je da pokuša da dokaže suprotno, tamo gde je to potrebno, a na sudskim organima da ocene relevantnost objašnjenja koja daje osuđeni.

64. Istina, za razliku od podnosioca predstavke, g. Medenica je bio zvanično obavešten o postupku koji se vodi protiv njega i o datumu suđenja. Veće je iz toga izvelo zaključak da se ne može reći da je podnosilac predstavke imao nameru da izbegne suđenje. Zaključak veća zasnivao se na predmetima *T. i F.C.B. v. Italy*, u kojima je Sud odbio da prida bilo kakvu važnost posrednom saznanju koje su podnosioci predstavke imali ili su mogli imati o postupku koji se vodio protiv njih, kao i o datumu njihovog suđenja. Mada su preterani formalizam i strogost Suda u dva gore navedena predmeta bili razumljivi s obzirom na važeće zakonodavstvo u Italiji u kritično vreme, oni danas nisu prihvatljivi.

65. Kao što je poznato, čisto formalno obaveštenje (kao u ovom predmetu, gde su odgovarajuća pismena uručivana zvanično postavljenom advokatu) ne može da dovede do neoborive zakonske pretpostavke da je optuženi bio upoznat s postupkom. Međutim, pretpostavka u suprotnom smislu podjednako je neopravdana. To bi predstavljalo negiranje činjenice da bi optuženi mogao biti upoznat s postupkom ako postoji dokaz da je kriv i da je pobegao (na primer, kada kriminalci pobjegnu od policajaca koji ih jure odmah po izvršenju krivičnog dela ili kada okrivljeni dostave pismenu izjavu u kojoj priznaju svoju krivicu, svoje nepoštovanje prema žrtvama i svoju nameru da ostanu nedostupni). Prema podnesku Države, sama činjenica da podnosilac predstavke nije bio obavešten o osuđujućoj presudi ne predstavlja sama po sebi dovoljan dokaz da je postupao u

dobroj veri; neophodno je obezbediti dodatne dokaze o nemaru na strani nadležnih organa.

66. Stoga bi bilo preporučljivo, tvrdili su, da se usvoji uravnoteženiji, zdravorazumski pristup koji se sastoji u pretpostavci – makar i provizorno – da je optuženi pobjegao ako konkretne okolnosti predmeta opravdavaju takav zaključak, pri čemu se uzimaju u obzir logika i uobičajeno iskustvo, kao i u nastojanju da se ovo potkrepi konkretnim dokazima. Naročito, nije u suprotnosti s pretpostavkom nevinosti pretpostaviti da su optuženi za krivično delo pobjegli ako se pokaže da je nemoguće utvrditi gde se nalaze odmah posle izvršenja tog krivičnog dela. Takva pretpostavka se još više potvrđuje, ako se njihova krivica naknadno utvrdi na osnovu dokaza koji su izvedeni na suđenju i ako ne daju odgovarajuće objašnjenje zbog čega su napustili kućnu adresu. Upravo to se dogodilo u predmetu podnosioca predstavke, u kojem je Porotni sud u Rimu brižljivo utvrdio činjenice, zasnivajući svoje nalaze na izjavama nekoliko očevidaca.

67. Ako bi se potvrdilo da osuđeni imaju „bezuslovno“ pravo na novo suđenje „u svim slučajevima“ kada nisu bili zvanično obavješteni o optužbama i danu kada će se održati pretres, državi bi bila uskraćena mogućnost da izvede dokaze o jednostavnoj činjenici: saznanju da je krivično gonjenje preduzeto. To bi, međutim, bilo suprotno svrsi svih sudskih postupaka – a to je da se utvrdi istina – i značilo bi da je pravda uskraćena ili da je žrtvama prouzrokovana dodatna patnja. Javile bi se i paradoksalne posledice: okrivljeni koji su brži i veštiji da pobjegnu bili bi u prednosti u odnosu na one koji su zatečeni prvim pozivom na sud. Kada bi bilo tako, samo bi optuženi imali pravo da preispituju valjanost svog suđenja, a krivci bi bili u povoljnijem položaju od nevinih. Osim toga, lica koja su svesno pokušala da izbegnu suđenje mogla bi da zahtevaju pravo „koje po logici i svakom osećaju pravde ne bi trebalo da imaju“: pravo da zatrpavaju sudove slučajevima i da uznemiravaju žrtve i svedoke u kasnijoj fazi.

68. Država je izjavila da ne treba zaboraviti ni da je u predmetima *Poitrimol v. France* (presuda od 23. novembra 1993, Serija A br. 277-A), i *Lala and Pelladoah v. the Netherlands* (presude od 22. septembra 1994, Serija A br. 297-A i 297-B) Sud povezoao pravo na pojavljivanje pred sudom s odgovarajućom dužnošću. Dakle, prihvatio je da se neopravdani izostanci mogu destimulisati i da države imaju pravo da na okrivljene stave teret obaveze da opravdaju svoj izostanak, a da zatim cene valjanost takvih obrazloženja. U navedenim predmetima Sud je istina zauzeo stanovište da su sankcije koje su uvedene okrivljenima (nemogućnost da ih zastupa advokat) bile neproporcionalne; međutim, implicitno je prihvatio da član 6 ne bi bio prekršen da se ograničenjima prava okrivljenih u odsustvu postigla pravična ravnoteža.

69. U navedenim predmetima, Sud je takođe stavio naglasak na odbranu koju je vodio advokat. Naročito je zauzeo stav da „presudna“ važnost da optuženi imaju odbranu, treba da prevagne nad „ogromnoj“ važnosti njihovog pojavljivanja na suđenju. Aktivno prisustvo branioca bilo je dakle dovoljno da se uspostavi ravnoteža između opravdane reakcije države na neopravdani izostanak okrivljenog i poštovanja prava predviđenih članom 6 Konvencije.

70. U ovom predmetu, pred Porotničkim sudom u Rimu, podnosioca predstavke zastupao je zvanično postavljen advokat, koji je vodio odbranu efikasno i adekvatno i pozvao niz svedoka. Isti zastupnik zastupao je i ostale okrivljene u istom postupku, od kojih su neki bili oslobođeni.

71. U svakom slučaju, Država je izjavila da je italijansko pravo dalo podnosiocu predstavke istinsku mogućnost da se pojavi na novom suđenju. S tim u vezi bila su moguća dva različita scenarija. Da obaveštenje nije uručeno u skladu s formalnim zahtevima, postupak bi bio ništavan i nevažeći, a time bi presuda postala neizvršna, na osnovu članova 179 i 670 ZKP.

72. Da je poziv, međutim, bio uručen u skladu s domaćim zakonodavstvom, kao što je učinjeno u ovom slučaju, važio bi član 175 ZKP. S tim u vezi, Država je ponovila zapažanja u vezi sa svojim prethodnim prigovorom (vidi gore stavove od 32 do 37) i istakla da podnosilac predstavke pripada grupi stanovništva koja tradicionalno ima nomadsku kulturu, čime bi se moglo objasniti zašto nije bio prisutan na svojoj kućnoj adresi.

73. Prema podnesku Države, sistem predviđen članom 175 ZKP i pravila dokazivanja koja iz njega proističu ni na koji način nisu u suprotnosti s opštim načelom da teret dokazivanja leži na tužiocu, a ne na optuženom. U predmetu *John Murray v. the United Kingdom* (presuda od 8. februara 1996, *Reports 1996-I*) Sud je smatrao opravdanim da se od optuženih traže obrazloženja, kao i da se zaključci izvode iz njihovog ćutanja kada su okolnosti očigledno zahtevale takva objašnjenja. Ako je to prihvatljivo u pogledu merituma optužbi, utoliko više bi trebalo da bude tako i kod utvrđivanja činjenice – naime, da li je neznanje podnosioca predstavke bilo svojevolljno – koja je sporedna i proceduralna po prirodi.

2. Podnosilac predstavke

74. Podnosilac predstavke tvrdio je da je njegovo pravo na pravično suđenje povređeno time što nije bio obavešten o optužbama koje postoje protiv njega. Izjavio je da se odbrana koju je vodio njegov zvanično imenovani advokat ne može smatrati efikasnom i adekvatnom s obzirom na činjenicu da su, među okrivljenima koje je zastupao isti advokat, prisutni okrivljeni bili oslobođeni, dok su odsutni okrivljeni bili osuđeni. Osim toga, podnosilac predstavke nije znao da ga zastupa taj advokat. Prema tome, on nije imao razloga da stupi u kontakt s

njim niti s italijanskim vlastima. Da je znao da je optužen za krivično delo, mogao je na osnovu svih informacija da sam izabere svog pravnog zastupnika.

75. Podnosilac predstavke je tvrdio da su italijanske vlasti postupale na osnovu pretpostavke da je on kriv zato što je odsutan. Pošto postupak koji se vodio protiv njega nije bio u skladu s Konvencijom, njegovo pravo na pretpostavku nevinosti ipak je povređeno. Nije se moglo zaključiti da je nastojao da izbegne pravdu kada u početku nije bio ispitan. Takav zaključak od strane nadležnih organa bio je utoliko nerazumniji zato što je u trenutku hapšenja imao legalno boravište u Nemačkoj sa svojom porodicom, a njegova adresa bila je zvanično prijavljena policiji. U svakom slučaju, Država nije mogla da dokaže da je pobjegao kako bi izbegao postupak koji se vodio protiv njega.

76. Podnosilac predstavke je na kraju naveo da je njegova identifikacija od strane italijanskih vlasti bila neprecizna i nejasna, kao i da njegov predmet nije sadržao ni njegovu fotografiju niti njegove otiske prstiju.

C. Treća strana

77. Vlada Republike Slovačke primetila je da je Sud u predmetu *Medenica v. Switzerland* zauzeo stanovište da nije postojala povreda člana 6 Konvencije zato što podnosilac predstavke nije pokazao da postoji opravdan razlog za njegov izostanak, a nije bilo dokaza koji bi ukazivali na to da je bio odsutan iz razloga koji su bili van njegove kontrole. Prema tome, uskraćivanje prava na ponavljanje postupka u ovom slučaju nije predstavljalo neproporcionalnu reakciju.

78. Kada bi se smatralo da se u odsustvu zvaničnog obaveštenja pravo na novo suđenje ostvaruje automatski, garantije koje imaju lica koja su obavještena o postupcima koji se vode protiv njih bile bi manjeg obima od onih koje imaju lica koja su postala nedostupna odmah po izvršenju krivičnog dela. Sud bi samo u prvom navedenom slučaju ovlastio domaće vlasti da ispituju da li se osuđeni stvarno odrekao garantija na pravično suđenje. U drugom navedenom slučaju ne bi mogao da, na osnovu činjenica, ceni razloge zašto okrivljeni nije bio dostupan. Okrivljeni koji nije obavješten uvek bi bio tretiran kao neko ko je nedostupan iz razloga van njegove ili njene kontrole, a ne kao neko ko je pobjegao od suđenja nakon što je obavješten da je optužnica podignuta.

79. U podnesku Slovačke postavljeno je pitanje da li je to u skladu s precedentom koji je ustanovljen presudom u predmetu *Kolozza*, u kojoj je Sud istakao da bi zabrana svih suđenja *in absentia* mogla da parališe vođenje krivičnih postupaka tako što bi to dovelo, na primer, do gubitka dokaza, isteka roka za pokretanje postupka ili sudske greške. Osim toga, razlika koja je gore istaknuta znači da bi ljudi bili tretirani na isti način u različitim situacijama, i različito u sličnim situacijama, bez bilo kakvog objektivnog ili razumnog opravdanja. Posledice bi

stoga bile nepravilne. S tim u vezi, Slovačke je primetila da bi g. Medenica uživao više prava i da je postao nedostupan odmah posle izvršenja dela. Treba uzeti u obzir i činjenicu da ponekad i lica koja su uhvaćena na delu (*in flagrante delicto*) uspevaju da pobegnu.

80. Prema podnesku Slovačke, nadležni organi bi uvek trebalo da imaju pravo, prvo, da u konkretnim okolnostima svakog predmeta ispitaju zašto je bilo nemoguće utvrditi gde se optuženi nalazi i, drugo, da odlukom utvrde da se optuženi odrekao garantija iz člana 6 ili da je pokušao da izbegne pravdu. U ovom drugom slučaju, odbijanje da se ponovi postupak po domaćim propisima trebalo bi da bude opravdano, imajući u vidu više interese zajednice i ostvarivanje ciljeva vođenja postupka. Zadatak Suda bi tada bio da se postara da zaključci koje su donele domaće vlasti ne budu proizvoljni ili zasnovani na očigledno pogrešnim pretpostavkama.

D. Ocena Suda

1. Opšta načela suđenja *in absentia*

(a) Pravo na učešće u pretresu i pravo na novo suđenje

81. Iako to nije izričito navedeno u stavu 1, člana 6, cilj i svrha ovog člana u celini pokazuju da lice „koje je optuženo za krivično delo“ ima pravo da učestvuje u pretresu. Štaviše, tačkama (c), (d) i (e) stava 3 „svakom ko je optužen za krivično delo“ garantuje se pravo „da se brani lično“, „da ispituje svedoke ili da postigne da se oni ispitaju“ i „da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava u sudu“, te je teško sagledati kako bi to lice moglo da ostvari ova prava bez svog prisustva (vidi predmet *Kolozza*, gore naveden, str. 14, st. 27; predmet *T. v. Italy*, gore naveden, str. 41, st. 26; predmet *F.C.B. v. Italy*, gore naveden, str. 21, st. 33; i predmet *Belziuk v. Poland*, presuda od 25. marta 1998, *Reports* 1998-II, str. 570, st. 37).

82. Mada postupak koji se vodi u odsustvu optuženog nije sam po sebi nespojiv sa članom 6 Konvencije, do uskraćivanja pravde ipak nesumnjivo dolazi u slučaju kada lice koje je osuđeno *in absentia* ne može od suda koji je sproveo postupak da naknadno dobije novu odluku o meritumu optužbe, kako u pogledu pravnih pitanja tako i u pogledu činjeničnog stanja, u slučajevima gde nije utvrđeno da se osuđeni odrekao prava da se pojavi i brani pred sudom (vidi predmet *Kolozza*, gore naveden, str. 15, st. 29; predmet *Einhorn v. France* (dec.), br. 71555/01, st. 33, ECHR 2001-XI; predmet *Krombach v. France*, br. 29731/96, st. 85, ECHR 2001-II; i predmet *Somogyi v. Italy*, br. 67972/01, st. 66, ECHR 2004-IV) odnosno da je imao nameru da izbegne suđenje (vidi predmet *Medenica*, gore naveden, stav 55).

83. Konvencija daje državama ugovornicama široku diskreciju u pogledu izbora sredstava s kojima računaju da će obezbediti usklađenost svojih pravnih sistema sa zahtevima iz člana 6. Zadatak Suda je da utvrdi da li je rezultat koji se zahteva Konvencijom postignut. Naročito se mora pokazati da su procesna sredstva koja nude domaće pravo i praksa efikasni u slučaju da se lice koje je optuženo za krivično delo nije odreklo prava da se pojavi pred sudom i da se brani, niti je pokušalo da pobjegne od suđenja (vidi predmet *Somogyi*, gore naveden, st. 67).

84. Sud je dalje zauzeo stav da obaveza da se okrivljenom garantuje pravo da bude prisutan u sudnici – kako tokom prvobitnog postupka tako i tokom ponavljanja postupka – predstavlja jedan od osnovnih zahteva iz člana 6 (vidi predmet *Stoichkov v. Bulgaria*, br. 9808/02, st. 56, 24. mart 2005). Shodno tome, utvrđeno je da odbijanje da se ponovi postupak koji je sproveden u odsustvu optuženog, bez ijednog pokazatelja da se optuženi odrekao prava da prisustvuje suđenju, predstavlja „flagrantno uskraćivanje pravde“ čime postupak postaje „očigledno suprotan odredbama člana 6 ili načelima sadržanim u njima“ (*ibid.*, stavovi 54–58).

85. Sud je takođe zauzeo stanovište da je ponavljanje roka za žalbu protiv osuđujuće presude donete *in absentia*, u slučaju gde je okrivljeni imao pravo da prisustvuje pretresu pred apelacionim sudom i da zatraži prihvatanje novih dokaza, podrazumevalo i mogućnost nove činjenične i pravne kvalifikacije u optužnici, pa bi se moglo reći da je postupak u celini bio pravičan (vidi predmet *Jones v. the United Kingdom* (dec.), br. 30900/02, 9. septembar 2003).

(b) Odricanje od prava na pojavljivanje na suđenju

86. Ni tekst ni duh člana 6 Konvencije ne sprečavaju nijedno lice da se svojom slobodnom voljom, izričito ili prećutno, odrekne prava na garantije pravičnog suđenja (vidi predmet *Kwiatkowska v. Italy* (dec.), br. 52868/99, 30. novembar 2000). Međutim, da bi bilo valjano za potrebe Konvencije, odricanje od prava na učešće u suđenju mora da bude nedvosmisleno utvrđeno i praćeno minimalnim garantijama koje su srazmerne njegovoj važnosti (vidi predmet *Puatrimol v. France*, presuda od 23. novembra 1993, Serija A br. 277-A, str. 13–14, st. 31). Osim toga, ono ne sme da bude suprotno nijednom važnom javnom interesu (vidi predmet *Håkansson and Stureson v. Sweden*, presuda od 21. februara 1990, Serija A br. 171-A, str. 20, st. 66).

87. Sud je zauzeo stanovište da se ne može izvući zaključak da se lice koje nije lično obavesteno da je optuženo za krivično delo odreklo prava da se pojavi na suđenju i da se brani, samo na osnovu toga što ima status „lica u bekstvu“ (*latitante*), koji je zasnovan na pretpostavci koja nije u dovoljnoj meri zasnovana

na činjenicama (vidi predmet *Colozza*, gore naveden, str. 14–15, st. 28). Sud je takođe imao priliku da istakne da se, pre nego što se može reći da se optuženi implicitno, svojim ponašanjem odrekao jednog važnog prava iz člana 6 Konvencije, mora pokazati da je on objektivno mogao da predvidi posledice svog ponašanja (vidi predmet *Jones*, gore naveden).

88. Osim toga, licu koje je optuženo za krivično delo ne sme biti ostavljen teret dokazivanja da ono nije htelo da izbegne pravdu, odnosno da je bilo odsutno usled više sile (*force majeure*) (vidi predmet *Colozza*, gore naveden, str. 15 – 16, st. 30). Istovremeno, domaće vlasti su slobodne da procene da li je optuženi pokazao opravdan razlog za svoje odsustvo ili da li je postojalo nešto u spisima predmeta što bi nalagalo da se utvrdi da je to lice odsutno iz razloga koji su van njegove kontrole (vidi predmet *Medenica*, gore naveden, st. 57).

(c) Pravo lica optuženog za krivično delo da bude obavešteno o optužbama protiv njega

89. Prema stavu 3 (a) člana 6 Konvencije, svako ko je optužen za krivično delo ima pravo „da u najkraćem roku, podrobno i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega“. Ova odredba ukazuje na potrebu da se posebna pažnja posveti obaveštavanju okrivljenog o „optužbama“. Optužnica ima ključnu ulogu u krivičnom postupku, zato što je upravo od trenutka njenog uručjenja okrivljeni formalno obavešten o činjeničnom i pravnom osnovu optužbi protiv njega (vidi predmet *Kamasinski protiv Austrije*, presuda od 19. decembra 1989, Serija A br. 168, str. 36–37, st. 79).

90. Primena navedene odredbe mora se naročito ceniti u svetlu opštijeg prava na pravičnu raspravu koje je garantovano članom 6, stav 1 Konvencije. U krivičnim stvarima obezbeđivanje potpunih i podrobnih informacija u vezi s optužbama protiv okrivljenog, a shodno tome i pravna kvalifikacija koju bi sud mogao da usvoji u toj stvari, predstavlja osnovni preduslov da bi se obezbedila pravičnost postupka (vidi predmet *Pélissier i Sassi v. France* [GC], br. 25444/94, st. 52, ECHR 1999-II).

(d) Zastupanje okrivljenih kojima se sudi in absentia od strane advokata

91. Iako nije apsolutno, pravo svakog ko je optužen za krivično delo da dobije efikasnu odbranu advokata, koji po potrebi može biti zvanično određen, jedno je od osnovnih karakteristika pravičnog suđenja (vidi predmet *Poitrimol*, gore naveden, str. 14, st. 34). Lice koje je optuženo za krivično delo ne gubi pogodnosti ovog prava samo zato što nije prisustvovalo suđenju (vidi predmet *Mariani v. France*, br. 43640/98, st. 40, 31. mart 2005). Za pravičnost sistema krivičnog pravosuđa od presudnog je značaja da optuženi bude adekvatno branjen, kako u

prvom stepenu tako i u žalbenom postupku (vidi predmet *Lala*, gore naveden, str. 13, st. 33, i predmet *Pelladoah*, gore naveden, str. 34–35, st. 40).

92. Istovremeno, od ogromnog je značaja da se okrivljeni pojavi, kako zbog svog prava na raspravu tako i zbog potrebe da se proveri tačnost njegovih navoda i da se ti navodi uporede s navodima žrtve – čiji interesi treba da budu zaštićeni – i svedoka. Shodno tome, neophodno je da postoji mogućnost da se zakonodavstvom destimuliše neopravdano odsustvo, pri čemu primenjene sankcije ne treba da budu nesrazmerne okolnostima datog predmeta a okrivljeni lišen svog prava da ga brani advokat (vidi predmet *Krombach*, gore naveden, st. 84, 89 i 90; predmet *Van Geysseghem v. Belgium* [GC], br. 26103/95, st. 34, ECHR 1999-I; i predmet *Poitrimol*, gore naveden, str. 15, st. 35).

93. Na sudovima je da obezbede da suđenje bude pravično i, shodno tome, da advokat koji je prisutan na suđenju zbog očigledne potrebe da brani optuženog u njegovom odsustvu, dobije priliku da to i učini (vidi predmet *Van Geysseghem*, gore naveden, st. 33; predmet *Lala*, gore naveden, str. 14, st. 34; i predmet *Pelladoah*, gore naveden, str. 35, st. 41).

94. Iako svakom ko je optužen za krivično delo daje pravo „da se brani lično ili putem branioca ...“, član 6, stav 3(c) ne precizira način na koji se ostvaruje ovo pravo. Tako je ostavljeno državama ugovornicama da izaberu sredstva kojima će obezbediti da to pravo bude osigurano u njihovim pravosudnim sistemima, a zadatak Suda je da utvrdi da li je izabrani metod u skladu sa zahtevima pravičnog suđenja (vidi predmet *Quaranta v. Switzerland*, presuda od 24. maja 1991, Serija A br. 205, str. 16, st. 30). S tim u vezi, potrebno je podsetiti se da je Konvencija osmišljena da „garantuje ne prava koja su teoretska ili prividna već prava koja su praktična i delotvorna“, te da određivanje advokata samo po sebi ne obezbeđuje delotvornost pomoći koju on može pružiti optuženom (vidi predmet *Imbrioscia v. Switzerland*, presuda od 24. novembra 1993, Serija A br. 275, str. 13, st. 38, i predmet *Artico v. Italy*, presuda od 13. maja 1980, Serija A br. 37, str. 16, st. 33.).

95. Ipak, država se ne može smatrati odgovornom za svaki nedostatak na strani zastupnika koji je imenovan za potrebe pravne pomoći ili od strane optuženog. Iz činjenice da je pravna profesija nezavisna od države proizilazi da je vođenje odbrane u suštini stvar okrivljenog i njegovog advokata, bilo da je imenovan u okviru plana pravne pomoći ili se finansira iz privatnih izvora (vidi predmet *Cuscani v. the United Kingdom*, br. 32771/96, st. 39, 24. septembar 2002). Nadležne domaće vlasti imaju obavezu na osnovu člana 6, stav 3(c) da intervernišu samo u slučaju da je propust advokata koji pruža pravnu pomoć da obezbedi delotvorno zastupanje očigledan ili im je u dovoljnoj meri na to ukazano na neki drugi način (vidi predmet *Daud v. Portugal*, presuda od 21. aprila 1998, *Reports* 1998-II str. 749–50, st. 38).

2. Primena navedenih načela na ovaj predmet

96. Sud primećuje da je u ovom predmetu istražni sudija u Rimu 15. oktobra 1992. izdao nalog za stavljanje u pritvor podnosioca predstavke do početka suđenja. Pošto je postao nedostupan, smatrao se za „lice u bekstvu“ (*latitante*) (vidi gore stav 12). Imenovan je advokat koji će ga zastupati a koji je bio obavješten o različitim formalnostima u postupku, što uključuje i osuđujuću presudu protiv podnosioca predstavke. Država nije osporila da je podnosiocu predstavke suđeno *in absentia* niti da pre hapšenja nije primio nikakve zvanične informacije o optužbama odnosno datumu suđenja.

97. Međutim, pozivajući se na celokupnu sudsku praksu koja je nastala u predmetu *Medenica v. Switzerland*, Država je tvrdila da je podnosilac predstavke izgubio pravo na novo suđenje pošto je pokušao da izbegne pravdu, ili drugim rečima, da je znao ili sumnjao da ga policija traži i da je pobjegao.

98. Sud primećuje na početku da se ovaj predmet razlikuje od predmeta *Medenica* (gore naveden, stav 59), u kojem je podnosilac predstavke bio blagovremeno obavješten o postupku koji se vodi protiv njega, kao i o datumu suđenja. Takođe, imao je pomoć i bio je u kontaktu s advokatom kojeg je sam izabrao. Konačno, Sud je našao da je izostanak g. Medenice bio rezultat njegovog kažnjivog ponašanja i složio se sa Saveznim sudom Švajcarske da je on naveo američki sud na pogrešan zaključak time što je dao dvosmislene i čak svesno pogrešne izjave s ciljem da obezbedi odluku koja bi ga onemogućila da prisustvuje suđenju (*ibid.*, stav 58). Njegova pozicija se, dakle, veoma razlikovala od pozicije podnosioca predstavke u ovom predmetu. S obzirom na konkretne okolnosti ovog predmeta postavlja se pitanje da li se može smatrati da je g. Sejdović, ako mu nije uručeno zvanično obavještenje, bio u dovoljnoj meri svestan optužnice i suđenja da bi mogao da donese odluku da se odrekne prava na pojavljivanje na sudu ili da izbegne pravdu.

99. U ranijim predmetima koji su se ticali osude *in absentia*, Sud je zauzeo stanovište da je obavještanje lica o optužnici koja je podignuta protiv njega, pravni čin od takve važnosti da mora biti izvršen u skladu s procesnim i materijalnim uslovima koji mogu da garantuju optuženom delotvorno ostvarivanje njegovih prava; nejasno i nezvanično saznanje o tome ne može biti dovoljno (vidi predmet *T. v. Italy*, gore naveden, str. 42, st. 28, i predmet *Somogyi*, gore naveden, st. 75). Sud, međutim, ne može da isključi mogućnost da izvesne utvrđene činjenice mogu da pruže nedvosmislene pokazatelje da je optuženi upoznat s postojanjem krivičnog postupka koji se vodi protiv njega, kao i s prirodom i osnovom optužbe i da ne namerava da učestvuje na suđenju ili da želi da izbegne krivično gonjenje. Ovo bi, na primer, mogao biti slučaj kada optuženi izjavi javno

ili u pismenoj formi da nema nameru da se odazove pozivima o kojima je dobio saznanje preko drugih izvora, a ne preko nadležnih organa, ili kada uspe da izbegne pokušaj hapšenja (vidi, između ostalih izvora, predmet *Iavarazzo v. Italy* (dec.), br. 50489/99, 4. decembar 2001), ili kada se nadležnim organima ukaže na materijale koji nedvosmisleno pokazuju da je optuženi upoznat s postupkom koji se vodi protiv njega, kao i s optužbama.

100. Po mišljenju Suda, takve okolnosti nisu utvrđene u ovom predmetu. Argument Države nije zasnovan ni na jednom objektivnom faktoru izuzev na odsustvu podnosioca predstavke iz njegovog uobičajenog mesta stanovanja, a koji se posmatra u svetlu dokaza koji postoje protiv njega; Država pretpostavlja da je podnosilac predstavke umešan, odnosno stvarno odgovoran za ubistvo g. S. Sud zato ne može da prihvati ovaj argument, koji je suprotan i pretpostavci nevinošti. Svrha krivičnog postupka koji je, u vreme kada se smatralo da je podnosilac predstavke u bekstvu bio u fazi predkrivične istrage, bila je da se utvrdi krivica podnosioca predstavke u skladu sa zakonom.

101. U takvim okolnostima Sud smatra da nije pokazano da je podnosilac predstavke imao dovoljno saznanja o postupku koji se vodi protiv njega niti o optužbama protiv njega. Sud stoga ne može da zaključi da je podnosilac predstavke pokušao da izbegne suđenje ili da se nedvosmisleno odrekao prava da se pojavi pred sudom. Ostaje da se utvrdi da li mu je nacionalno zakonodavstvo s dovoljnom izvesnošću dalo priliku da se pojavi na novom suđenju.

102. S tim u vezi, Država se pozvala, prvo, na pravni lek predviđen u članu 670 ZKP. Sud na početku navodi da je našao da Država ne može da uloži prethodni prigovor zbog propusta da se iskoriste domaći pravni lekovi na osnovu ove odredbe (vidi gore stav 42). Međutim, takav nalaz ne sprečava Sud da pri ispitivanju suštine žalbe uzme u obzir pravni lek na koji se Država pozvala (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *N. C. v. Italy*, gore naveden, st. 42–47 i 53–58). Sud konstatuje da je prema italijanskom pravu prigovor na izvršenje prihvatljiv samo ako se utvrdi da je došlo do neke nepravilnosti u postupku koja može da dovede do poništenja presude, a naročito ako se ta nepravilnost odnosi na uručenje pismena okrivljenima koji su nedostupni (vidi gore stavove 31 i 71). Međutim, Država je sama priznala da je u ovom predmetu poziv bio uručen u skladu s domaćim pravom (vidi gore stav 72). Upotreba pravnog leka iz člana 670 ZKP od strane podnosioca predstavke ne bi, dakle, imala nikakve izgleda na uspeh.

103. U meri u kojoj se Država pozivala na mogućnost da podnosilac predstavke podnese molbu da se dozvoli žalba van propisanog roka, Sud bi jednostavno ponovio zapažanja koja je izneo u vezi s prethodnim prigovorom (vidi gore stavove 47 – 56). Sud još jednom konstatuje da bi pravni lek predviđen članom

175, stavovi 2 i 3 ZKP, koji je bio na snazi u momentu hapšenja podnosioca predstavke i njegovog stavljanja u pritvor do izručenja, sigurno bio neuspešan i da su postojale objektivne prepreke da ga on iskoristi. Podnosilac predstavke bi pogotovo naišao na ozbiljne teškoće da ispuni jedan od pravnih preduslova za dobijanje dozvole za podnošenje žalbe, i to da dokaže da nije namerno odbio da se upozna s procesnim formalnostima ili da nije pokušao da izbegne suđenje. Sud je takođe našao da je mogla da postoji neizvesnost u vezi s podelom tereta dokazivanja u pogledu tog preduslova (vidi gore stavove 49–51). Dakle, postoji sumnja da li je poštovano pravo podnosioca predstavke da ne mora da dokazuje da nije imao nameru da izbegne suđenje. Podnosilac predstavke možda ne bi bio u mogućnosti da pruži ubedljiva objašnjenja, kada bi to od njega zatražio sud ili kada bi ga na to pozvalo tužilaštvo, zašto je ubrzo posle ubistva g. S. otišao od kuće ne ostavivši adresu za kontakt i otputovao za Nemačku. Štaviše, podnosilac predstavke, za koga se moglo smatrati da je „stvarno saznanje o presudi“ dobio ubrzo nakon što je uhapšen u Nemačkoj, imao je samo deset dana da podnese molbu da se dozvoli žalba van propisanog roka. Ne postoje dokazi koji bi ukazivali da je bio obavešten o mogućnosti da se ponovi rok za žalbu na osuđujuću presudu koja je doneta protiv njega niti o kratkom roku u kome je mogao da pokuša da iskoristi taj pravni lek. Ove okolnosti, uzete zajedno s teškoćama na koje bi pritvoreno lice u stranoj zemlji naišlo pri pokušaju da brzo stupi u kontakt s advokatom koji poznaje italijansko pravo i da mu da precizan pregled činjenica i detaljne instrukcije, predstavljale su objektivne prepreke za podnosioca predstavke da iskoristi pravni lek predviđen članom 175, stav 2 ZKP (vidi stavove 53–55 gore).

104. Iz toga sledi da pravni lek predviđen članom 175 ZKP nije garantovao s dovoljno izvesnosti da bi podnosilac predstavke imao mogućnost da se pojavi na novom suđenju i iznese svoju odbranu. Pred Sudom nije izneto da bi podnosilac predstavke imao ma koje drugo sredstvo kojim bi obezbedio ponavljanje roka za žalbu, ili novo suđenje.

3. Zaključak

105. U svetlu navedenog, Sud smatra da podnosilac predstavke, kojem je suđeno *in absentia* i za kojeg nije pokazano da je pokušao da izbegne suđenje, ili da se nedvosmisleno odrekao prava da se pojavi na sudu, nije imao mogućnost da obezbedi novu odluku o meritumu optužbe protiv njega koju bi doneo sud koji ga je saslušao u skladu s njegovim pravima na odbranu.

106. Dakle, u ovom predmetu postoji povreda člana 6 Konvencije.

107. S obzirom na ovaj nalaz, neophodno je da Sud ispita navode podnosioca predstavke da je odbrana koju je vodio njegov advokat bila manjkava i da je njegova identifikacija od strane italijanskih vlasti bila neprecizna i nepouzdana.

III. ČLANOVI 46 I 41 KONVENCIJE

A. Član 46 Konvencije

108. Član 46 predviđa:

„1. Visoke strane ugovornice preuzimaju obavezu da se povinuju pravosnažnoj presudi Suda u svakom predmetu u kome su stranke.

2. Pravosnažna presuda Suda se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda njeno izvršenje.“

1. Presuda veća

109. Veće je zauzelo stav da utvrđena povreda potiče od sistemskog problema koji je povezan s lošim funkcionisanjem domaćeg zakonodavstva i prakse, a što je prouzrokovano nedostatkom efikasnih mehanizama kojima bi se obezbedilo pravo lica koja su osuđena u odsustvu – u slučaju kada nisu stvarno obavješteni o postupku koji se vodi protiv njih i kada se nisu nedvosmisleno odrekla prava da se pojave na svom suđenju – da dobiju novu odluku o meritumu optužbi protiv njih od suda koji ih je saslušao u skladu sa zahtevima iz člana 6 Konvencije. Shodno tome, veće je zauzelo stav da država protiv koje je podneta predstavka mora, putem odgovarajućih mera, da obezbedi to pravo podnosiocu predstavke i drugim licima u sličnom položaju.

2. Podnesci Države

110. Država je navela da ako Sud ostaje uveren da je postojala povreda, tada treba da zaključi da ta povreda potiče isključivo iz razloga koji su povezani s konkretnim okolnostima ovog predmeta (drugim rečima, s ličnom situacijom podnosioca predstavke), ne dovodeći u pitanje celokupno italijansko zakonodavstvo o tom pitanju.

111. Tvrdili su da je italijanski sistem u potpunosti usklađen sa zahtevima iz Konvencije, kao što je izneo Sud, kao i sa svim načelima nabrojanim u Rezoluciji (75) 11 Komiteta ministara Saveta Evrope o kriterijumima za regulisanje postupaka koji se vode u odsustvu optuženog. Prema tom sistemu neophodno je da se ulože svi naponi kako bi se obezbedilo da optuženi budu upoznati s postupkom koji se vodi protiv njih, prirodno optužbi, kao i datumom i mestom sprovođenja osnovnih formalnosti u postupku. Pored toga, lica osuđena *in absentia* imaju široke mogućnosti – šire nego u drugim evropskim zemljama – da ulože žalbu van propisanog roka ako mogu da dokažu da nisu imali nikakvo saznanje o presudi. Jedini izuzetak od ovog pravila koje je relevantno za ovaj predmet važi kada se utvrdi da su osuđeni za koje se smatra da su nedostupni odnosno da su u bekstvu, namerno pokušali da izbegnu suđenje.

112. Pored toga, čak iako bi se pretpostavilo da italijanski sistem koji je bio na snazi u kritično vreme nije bio usklađen sa zahtevima iz Konvencije, sve eventualne manjkavosti ispravljene su reformom koja je uvedena Zakonom br. 60/2005.

113. Država je istakla da bi u slučaju da Sud utvrdi strukturni nedostatak u unutrašnjem pravnom sistemu, obaveza da se licu koje je osuđeno u odsustvu odobri novo suđenje mogla da onemogući prikupljanje svih dokaza (a naročito, izjave svedoka) koji su bili obezbeđeni tokom prvog suđenja. U takvim okolnostima, domaće vlasti imale bi dve mogućnosti. Mogle bi da iskoriste dokaze i izjave obezbeđene tokom prvobitnog suđenja (mada bi ovo moglo da podrazumeva povredu prava optuženog da ne bude osuđen na osnovu izjava lica koja on ili ona nikada nije imao/la prilike da ispita) ili da oslobode optuženog uprkos postojanju dokaza dovoljnih da se sud van svake sumnje uveri u njegovu ili njenu krivicu (što bi predstavljalo potencijalnu povredu pozitivne obaveze da se zaštite druga prava koja su zagarantovana Konvencijom).

114. Stoga bi bilo preporučljivo, tvrdila je Država, da Sud pojasni kako bi trebalo da se vodi drugo suđenje: da li bi bilo dovoljno da se ispita okrivljeni? Da li je potrebno da se ponovi cela faza suđenja? Ili su poželjna uravnoteženija, srednja rešenja? Sud bi tako mogao da da tuženoj državi jasna i detaljna uputstva kako da obezbedi da njeno zakonodavstvo ili praksa budu usklađeni s Konvencijom.

115. Država je navela da se u načelu ne protivi tome da od Suda dobije prilično detaljna uputstva o opštim merama koje bi trebalo preduzeti. Međutim, novom praksom Suda rizikovalo bi se poništavanje načela prema kojem su države slobodne da izaberu sredstva za izvršenje presuda. To je takođe protivno duhu Konvencije, a za tako nešto nedostaje i jasan pravni osnov.

116. Presude Suda su u suštini deklaratorne prirode. Jedini izuzetak od tog pravila je član 41 Konvencije, na osnovu kojeg Sud ima ovlašćenje da državama ugovornicama odredi nešto što se svodi na „kaznu“. Međutim, u članu 46 nije sadržana nijedna takva odredba, već je samo navedeno da se pravosnažna presuda Suda dostavlja Komitetu ministara radi nadzora nad njenim izvršenjem. Prema tome Komitet ministara je jedino telo Saveta Evrope koje je ovlašćeno da kaže da li je opšta mera neophodna, adekvatna i dovoljna.

117. Prema podnesku Države, ova raspodela ovlašćenja potvrđena je i članom 16 Protokola br. 14, kojim je izmenjen i dopunjen član 46 Konvencije tako što su uvedena dva nova pravna leka: zahtev za tumačenje i postupak u slučaju postojanja povrede. Prema obrazloženju, cilj prvog od ova dva pravna leka je „da se omogući Sudu da da tumačenje presude, a ne da se izjašnjava o merama koje preduzima neka Visoka strana ugovornica kako bi postupila u skladu s tom

presudom“. Što se tiče drugog pravnog leka, navedeno je da tamo gde utvrdi da je došlo do povrede, Sud treba da uputi predmet Komitetu ministara „na razmatranje mera koje treba preduzeti“. Konačno, u Rezoluciji Res(2004)3, Komitet ministara pozvao je Sud da identifikuje sve temeljne sistemske probleme u svojim presudama, ali ne i da ukaže na odgovarajuća rešenja. Dakle, podela ovlašćenja između Komiteta ministara i Suda, kako su je predvideli pisci Konvencije, nije promenjena.

118. U svakom slučaju, ako bi se praksa ukazivanja na opšte mere nastavila, ona bi trebalo da u najmanju ruku bude institucionalizovana kroz Poslovnik Suda ili kroz pitanja koja Sud postavlja strankama, kako bi stranke mogle da dostave zapažanja o tome da li je neka povreda bila „sistemske“ prirode.

3. Ocena Suda

119. Sud primećuje da, na osnovu člana 46 Konvencije, strane ugovornice preuzimaju obavezu da se povinuju pravosnažnim presudama Suda u svakom predmetu u kojem su stranke, pri čemu njihovo izvršenje nadzire Komitet ministara. Iz toga sledi, između ostalog, da se presudom u kojoj Sud utvrdi da postoji povreda uvodi pravna obaveza tužene države ne samo da licima koja su u pitanju isplati dosuđene iznose na ime pravičnog zadovoljenja na osnovu člana 41, već i da izabere, pod nadzorom Komiteta ministara, opšte i/ili, ako je potrebno, pojedinačne mere koje će usvojiti u svom unutrašnjem pravnom poretku kako bi prestala povreda koju je Sud našao, kao i da otkloni njene posledice koliko je to moguće. Uz praćenje od strane Komiteta ministara, država protiv koje je podneta predstavka ostaje slobodna da izabere sredstva kojima će ispuniti svoju pravnu obavezu iz člana 46 Konvencije, pod uslovom da su ta sredstva u skladu sa zaključcima iznetim u presudi Suda (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Scozzari and Giunta v. Italy* [GC], br. 39221/98 i 41963/98, st. 249, ECHR 2000-VIII).

120. U predmetu *Broniowski v. Poland* ([GC], br. 31443/96, st. 188–194, ECHR 2004-V) Sud je smatrao da bi tamo gde je Sud utvrdio da povreda potiče od sistemskog problema koji utiče na veliki broj lica, možda bilo potrebno preduzeti opšte mere na nacionalnom nivou prilikom izvršenja presuda Suda. Ovakav utvrđujući pristup koji Sud ima prema sistemskim ili strukturnim problemima u nacionalnom pravnom poretku opisan je kao „postupak pilot-presude“. Ovaj postupak je prevashodno osmišljen da pomogne državama ugovornicama da ispune svoju ulogu u sistemu Konvencije time što će takve probleme rešavati na unutrašnjem nivou, čime se licima na koja se to odnosi obezbeđuju prava i slobode iz Konvencije, kako je predviđeno članom 1 Konvencije, putem obezbeđivanja bržeg pravnog zadovoljenja, uz istovremeno smanjenje opterećenja Suda, koji bi u suprotnom morao da donosi presude o velikom broju predstavki koje su slič-

ne po suštini (vidi predmet *Broniowski v. Poland* (prijateljsko poravnanje) [GC], br. 31443/96, st. 34–35, ECHR 2005-...).

121. Sud primećuje da se čini da u ovom predmetu, neopravdana prepreka pravu podnosioca predstavke na novo odlučivanje od strane suda o meritumu optužbe protiv njega, proističe iz teksta odredaba ZKP o uslovima za podnošenje molbe da se dozvoli žalba van propisanog roka, koji je bio na snazi u kritično vreme. Ovim bi moglo da se sugeriše da je u italijanskom pravnom sistemu postojao nedostatak prema kojem bi svakom ko je osuđen *in absentia* a nije bio stvarno obavešten o postupku koji se vodi protiv njega moglo biti uskraćeno ponavljanje postupka.

122. Međutim, treba imati na umu da su od završetka suđenja podnosiocu predstavke, u Italiji sprovedene razne zakonodavne reforme. Naime, Zakonom br. 60/2005 izmenjen je i dopunjen član 175 ZKP. Prema novim odredbama, rok za žalbu na presudu može da se ponovi na zahtev osuđenog. Jedini izuzetak od ovog pravila postoji u slučaju kada je optuženi imao „stvarno saznanje“ o postupku koji se vodi protiv njega ili o presudi, a namerno se odrekao prava da se pojavi pred sudom ili da uloži žalbu. Osim toga, rok za podnošenje molbe da se dozvoli žalba van propisanog roka koji je ostavljen licima koja su u situaciji sličnoj situaciji u kojoj se nalazi podnosilac predstavke produžen je s deset na trideset dana i sada počinje da teče od trenutka kada je optuženi predat italijanskim vlastima (vidi stavove 26–27 gore).

123. Istina je da ove nove odredbe nisu važile za podnosioca predstavke niti za bilo koga drugog u sličnom položaju ko je imao stvarno saznanje o osuđujućoj presudi koja je doneta protiv njega ili ko je bio predat italijanskim vlastima više od trideset dana pre stupanja na snagu Zakona br. 60/2005. Sud smatra da bi u ovoj fazi, u odsustvu domaće sudske prakse u primeni odredaba Zakona br. 60/2005, bilo preuranjeno da se ispituje da li su gore iznetim reformama postignuti potrebni rezultati u skladu s Konvencijom.

124. Sud stoga smatra nepotrebnim da ukaže na bilo koju opštu meru na unutrašnjem nivou koja bi mogla biti neophodna prilikom izvršenja ove presude.

125. Osim toga, Sud primećuje da je u presudama veća u predmetima protiv Turske koji se tiču nezavisnosti i nepristrasnosti sudova nacionalne bezbednosti zauzeo stav da bi, u načelu, najprikladniji oblik pravnog zadovoljenja bio da se podnosiocu predstavke bez odlaganja odobri ponavljanje postupka ako on to zatraži (vidi, između ostalih izvora, predmet *Gençel v. Turkey*, br. 53431/99, st. 27, 23. oktobar 2003, i predmet *Tahir Duran v. Turkey*, br. 40997/98, st. 23, 29. januar 2004). Takođe treba konstatovati da je sličan stav usvojen i u predmetima protiv Italije u kojima je utvrđena povreda uslova pravičnosti iz člana 6 bila posledica povrede prava na učestvovanje u suđenju (vidi predmet *Somogyi*, gore naveden,

st. 86, i predmet *R. R. v. Italy*, br. 42191/02, st. 76, 9. jun 2005) ili prava na ispitivanje svedoka optužbe (vidi predmet *Bracci*, gore naveden, st. 75). Veliko veće je podržalo opšti pristup usvojen u gore navedenim predmetima (vidi predmet *Öcalan v. Turkey* [GC], br. 46221/99, st. 210, ECHR 2005-...).

126. Sud shodno tome smatra da tamo gde je lice, kao u ovom predmetu, osuđeno po sprovedenom postupku koji je doveo do povrede uslova iz člana 6 Konvencije, ponavljanje postupka ili ponovno otvaranje predmeta, ako je zatraženo, u načelu predstavlja odgovarajući način da se ta povreda otkloni (vidi načela predviđena u Preporuci R(2000)2 Komiteta ministara, kako je izneto gore u stavu 28). Međutim, eventualne posebne korektivne mere koje se zahtevaju od tužene države kako bi izvršila svoje obaveze u skladu s Konvencijom moraju zavisiti od konkretnih okolnosti pojedinačnog predmeta i moraju biti utvrđene u svetlu presude Suda u tom predmetu, uzimajući u obzir gore navedenu praksu Suda (vidi predmet *Öcalan*, *loc. cit.*).

127. Na Sudu pogotovo nije da ukazuje kako bi trebalo da teče bilo koje novo suđenje i u kom obliku bi ono trebalo da bude. Država protiv koje je podneta predstavka ostaje slobodna, uz praćenje od strane Komiteta ministara, da izabere sredstva kojima će izvršiti svoju obavezu da podnosioca predstavke dovede, što je moguće više, u poziciju u kojoj bi bio da zahtevi iz Konvencije nisu bili zanemareni (vidi predmet *Piersack v. Belgium* (bivši član 50), presuda od 26. oktobra 1984, Serija A br. 85, str. 16, st. 12), pod uslovom da su ta sredstva u skladu sa zaključcima iznetim u presudi Suda i s pravima odbrane (vidi predmet *Lyons and Others v. the United Kingdom* (dec.), br. 15227/03, ECHR 2003-IX).

B. Član 41 Konvencije

128. Prema članu 41 Konvencije,

„Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.“

1. Šteta

129. Podnosilac predstavke je naveo da je bio pritvoren u Nemačkoj radi izručenja od 22. septembra do 22. novembra 1999, odnosno u periodu od 62 dana. Da su italijanske vlasti pokušale da ga kontaktiraju u Nemačkoj na njegovoj zvanično prijavljenoj adresi do tog lišavanja slobode ne bi došlo. Naveo je da pravno zadovoljenje za štetu i neugodnost koji su nastali usled njegovog pritvaranja treba da bude određeno po stopi od 100 evra (EUR) dnevno, te je shodno tome tražio ukupan iznos od EUR 6.200.

130. Država je primetila da podnosilac predstavke nije uspostavio nikakvu uzročnu vezu između povrede Konvencije i štete na koju se poziva. Što se tiče nematerijalne štete, utvrđivanje povrede bi samo po sebi predstavljalo dovoljnu pravičnu naknadu.

131. Sud ponavlja da će dosuđivati iznose na ime pravične naknade iz člana 41 kada su navodni gubitak ili šteta prouzrokovani povredom koju je Sud utvrdio, ali da se od države ne očekuje da plati štetu koja joj se ne može pripisati (vidi predmet *Perote Pellon v. Spain*, br. 45238/99, st. 57, 25. juli 2002, i predmet *Bracchi*, gore naveden, st. 71).

132. U ovom predmetu Sud je našao da je povređen član 6 Konvencije time što podnosilac predstavke, koji je osuđen *in absentia*, nije mogao da obezbedi ponavljanje postupka. Sud nije primetio nikakve nedostatke u naporima da podnosilac predstavke bude pronađen, te ne može da utvrdi da bi italijanske vlasti trebalo smatrati odgovornim za njegovo pritvaranje do izručenja. Osim toga, podnosilac predstavke nije naveo nikakve informacije koje bi italijanskim vlastima mogle dati razloga da pretpostave da je on u Nemačkoj.

133. Shodno tome, Sud ne smatra da je primereno da u pogledu materijalne štete donese odluku u korist podnosioca predstavke. Uzročna veza između povrede koju je Sud utvrdio i pritvaranja na koje se žalio podnosilac predstavke nije uspostavljena.

134. Što se tiče nematerijalne štete, Sud smatra da, s obzirom na okolnosti ovog predmeta, utvrđivanje povrede samo po sebi predstavlja dovoljnu pravičnu naknadu (vidi predmet *Brozicek v. Italy*, presuda od 19. decembra 1989, Serija A br. 167, str. 20, st. 48; predmet *F.C.B. v. Italy*, gore naveden, str. 22, st. 38; i predmet *T. v. Italy*, gore naveden, str. 43, st. 32).

2. Sudski i drugi troškovi

135. Podnosilac predstavke tražio je naknadu troškova koji su nastali u Nemačkoj u postupku izručenja u iznosu od 4.827,11 EUR. Pored toga tražio je i 7.747,94 EUR na ime postupka pred ovim Sudom. Naročito je istakao da iznos od 3.500,16 EUR (koji čine 3.033,88 EUR za honorare i 466,28 EUR za prevode) čini troškove u vezi s postupkom pred većem, a da je naknadni postupak pred Velikim većem, uključujući i učešće njegovih advokata na raspravi održanoj 12. oktobra 2005, koštao 4.247,78 EUR.

136. Država ne vidi uzročnu vezu između povrede Konvencije i troškova nastalih u Nemačkoj. Što se tiče troškova nastalih u postupku u Strazburu, Država je preпустиła to pitanje diskreciji Suda, naglasivši međutim da je predmet podnosioca predstavke bio jasan. Naveli su dalje da je iznos koji se traži za postupak

pred Velikim većem preteran, imajući u vidu mali obim posla koji je u ovoj fazi imao advokat podnosioca predstavke, koji nije dostavio podnesak.

137. Sud napominje da je pre nego što se obratio institucijama Konvencije, podnosilac predstavke morao u Nemačkoj da učestvuje u postupku izručenja, tokom kojeg je postavljeno pitanje nemogućnosti ponavljanja postupka. Sud, shodno tome, prihvata da je podnosilac predstavke imao izdatke u pogledu postupka koji je povezan s povredom Konvencije. Međutim, Sud smatra da su iznosi koji se traže na ime postupaka pred sudovima u Nemačkoj preterani (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Sakkopoulos v. Greece*, br. 61828/00, st. 59, 15. januar 2004, i predmet *Cianetti v. Italy*, br. 55634/00, st. 56, 22. april 2004). Ceneći raspoložive informacije i imajući u vidu svoju relevantnu praksu, Sud smatra da je razumno da podnosiocu predstavke po ovom osnovu dosudi iznos od EUR 2.500.

138. Sud isto tako smatra preteranim iznos koji je tražen na ime sudskih i drugih troškova nastalih u postupku koji se vodio pred ovim Sudom (7.747,94 EUR) i odlučio je da po ovom osnovu dosudi EUR 5.500. U vezi s tim treba istaći da advokat podnosioca predstavke nije podneo pismene izjave Velikom veću (vidi gore stav 8). Stoga, ukupan iznos koji se dosuđuje podnosiocu predstavke na ime sudskih i drugih troškova iznosi 8.000 EUR.

3. Zatezna kamata

139. Sud smatra primerenim da se zatezna kamata zasniva na marginalnoj stopi na kredite Evropske centralne banke, na koju treba dodati tri procentna poena.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Odbacuje* prethodni prigovor Države;
2. *Zaključuje* da je došlo do povrede člana 6 Konvencije;
3. *Zaključuje* da utvrđivanje povrede samo po sebi predstavlja dovoljnu pravičnu naknadu za nematerijalnu štetu koju je pretrpeo podnosilac predstavke;
4. *Zaključuje*
  - (a) da tužena Država treba da plati podnosiocu predstavke, u roku od tri meseca, iznos od 8.000 EUR (osam hiljada evra) za sudske i druge troškove uvećan za sve poreze koji se eventualno zaračunavaju;
  - (b) da se od isteka gore pomenutog roka od tri meseca do izmirenja plaća redovna kamata na gore navedeni iznos po stopi jednako marginalnoj stopi na kredite Evropske centralne banke za period docnje uvećana za tri procentna poena;

5. *Odbacuje* preostali deo zahteva podnosioca predstavke za pravično zadovoljenje.

Sačinjeno na engleskom i francuskom jeziku i izrečeno na javnoj raspravi u zgradi Suda u Strazburu 1. marta 2006.

T. L. Erli
Zamenik sekretara

Lucijus Vildhaber
Predsednik

U skladu sa članom 45, stav 2 Konvencije i pravilom 74 stav 2 Poslovnika Suda, uz ovu presudu prilaže se saglasno mišljenje gđe Mularoni.

L. W.
T. L. E.

SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE MULARONI (Prevod)

Mada delim mišljenje većine da postoji povreda člana 6 Konvencije, želela bih da naglasim sledeće.

1. Što se tiče prethodnog prigovora Države da podnosilac predstavke nije iskoristio unutrašnji pravni lek predviđen članom 175 Zakonika o krivičnom postupku, želela bih da istaknem, imajući u vidu nešto drugačije izraze koji su korišćeni u stavovima 52, 55, 103 i 104 presude, da ja nisam ubeđena da bi ovaj pravni lek sigurno bio neuspešan. Glasala sam s većinom kada je utvrđeno da su postojale posebne okolnosti koje oslobađaju podnosioca predstavke obaveze da iskoristi dotični pravni lek i da ovaj deo prethodnog prigovora Države stoga treba odbaciti. Mada potvrđujem da je postojala određena neizvesnost oko izgleda da ovaj pravni lek uspe, ovaj zaključak sam izvukla na osnovu objektivnih prepreka koje se navode u stavu 54 presude. Da nije bilo tih prepreka zaključila bih – u skladu s našom sudskom praksom da postojanje puke sumnje u izgleda na uspeh određenog pravnog leka koji nije očigledno uzaludan ne predstavlja valjan razlog da se unutrašnji pravni lekovi ne iskoriste (vidi predmet *Akdivar and Others v. Turkey*, presuda od 16. septembra 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV, str. 1212, st. 71, i predmet *Brusco v. Italy* (dec.), br. 69789/01, ECHR 2001-IX) – da podnosilac predstavke nije iskoristio unutrašnje pravne lekove.

2. Što se tiče stavova 101 do 104 presude, moram priznati da imam teškoća da pratim pristup koji se svodi na to da dva puta budu ispitani isti prethodni

prigovori koje je dala Država, prvi put u pogledu prihvatljivosti, a drugi put u pogledu merituma; takav pristup dopušta mogućnost da se utvrdi da je Država onemogućena da uloži dotične prigovore u pogledu njihove prihvatljivosti, ali da ne postoji povreda Konvencije kada se radi o meritumu. Smatram da bi bilo dovoljno da su ispitani u fazi utvrđivanja njihove prihvatljivosti, bez potrebe vraćanja na njih u fazi ispitivanja merituma.